

УДК 08:37 (477)
Б 39

Б 39 Безперервна освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності фахівців (м. Тернопіль, Україна, 16 грудня 2021 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, А. Janowski, Ф. І. Полянський, Г. І. Герасимчук, Н. Б. Стрийвус. Тернопіль: ТОКІППО, 2021. 437 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безперервна освіта як пріоритетний напрямок підвищення професійної компетентності фахівців», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 16 грудня 2021 р.

Усі матеріали збірника подаються у редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 7 від 28 грудня 2021 р.)*

УДК 08: 37 (477)

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2021

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК
ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК
ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ**

16 грудня 2021 року

З М І С Т

Петровський О. М. Вітальне слово.....	с.9
Зварич Г. В. Вітальне слово.....	с.10
Полянський Ф. І. Вітальне слово.....	с.11
Адамець Л. О. Використання творчого доробку Василя Сухомлинського для формування компетентної особистості.....	с.12
Адамович Х. С., Вацеба В. Я. Проблеми збалансованого природокористування.....	с.17
Аносова А. В. Професійний стандарт керівника закладу загальної середньої освіти як інструмент його професійного розвитку.....	с.19
Бабійчук Т. В. Становлення громадянина або читаємо «Оповідання по-бердичівськи» Віктора Коржука.....	с.25
Бирка М. Ф. Самоосвітня діяльність як детермінанта неперервності професійного розвитку вчителя.....	с.30
Бірченко О. М., Мкртічян О. А. Комунікативна підготовка майбутніх вихователів у ЗВО.....	с.33
Блінніков Г. П., Підгайчук С. Я., Шевчук В. М., Валько В. В. Екологічні аспекти використання різних видів паливних ресурсів.....	с.36
Бляхарський О. В. Проблема підготовки майбутнього вчителя до забезпечення наступності навчання дітей.....	с.38
Борак І. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх фельдшерів шляхом використання ІКТ у процесі вивчення математики... ..	с.44
Боряк Н. О. Інтерактивні методи навчання граматики на заняттях із французької мови у вищому навчальному закладі.....	с.47
Брайло Ю. І. Вивчення особливостей блогінгу в педагогічних закладах вищої освіти.....	с.52
Буда В. А. Проблема класифікації фразеологізмів.....	с.55
Будко О. А., Алексєєва Ю. А. Психологічні аспекти вивчення мотивації успіху в дорослому віці.....	с.59
Булах І. О., Іванцова Н. Б. Тренінгові заняття на вироблення життєвих цілей із розвитку психологічної безпеки військовослужбовців.....	с.62
Бушуєва Т. В., Авер'янова А. М. Динаміка розвитку уваги сучасних школярів.....	с.66
Вавренюк М. М., Вацеба В. Я. Екологічна відповідальність підприємства в системі управлінських рішень.....	с.71
Вахрушова О. Р., Стрельніков В. Ю. Ефективне проектування мотиваційного компонента технології підготовки менеджерів.....	с.75
Вацеба В. Я. Предмет історичної науки та характерні риси історичного пізнання.....	с.80
Великанович А. А., Сеньовська Н. Л. Булінг в учнівському середовищі: що має робити педагог.....	с.82

Вербина Ю. В. Педагогічні детермінанти готовності дошкільників до навчання у школі.....	c.86
Вінник Н. Д. Морально-духовне становлення студентів: теоретичний аспект.....	c.91
Воляннюк Б. О. Лавровий вінок хору села Острів.....	c.95
Гайдученко В. І. Проблема розвитку в учнів початкової школи навичок взаємодії з однолітками в процесі художньо-естетичної діяльності.....	c.101
Галатюк М. Ю. Спортивно-орієнтовані фітнес-технології розвитку спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання.....	c.104
Галатюк Ю. М., Галатюк Т. Ю. Гуманізація природничої освіти у Новій українській школі.....	c.108
Гаряча С. А. Розвиток емоційно-етичної компетентності як складової професійного стандарту учителя.....	c.112
Гнатуш М. Б., Груць Г. М. Особливості формування організаційної культури ЗЗСО.....	c.119
Грибенко О. М. Розбудова судової системи України за часи Української Центральної Ради (червень 1917 – квітень 1918 рр.). Історичний аспект...	c.124
Григорчук А. Р., Сеньовська Н. Л. Як не стати булером: поради вчителя..	c.129
Гринюка Б. М. Культурно-просвітницька діяльність клубів сіл Коцюбинці, Чагарі та Ліски в ХХ – на початку ХХІ ст.....	c.132
Грицька-Анненкова М. І., Терещенко Л. В. Використання гаджетів на заняттях з польської мови у процесі засвоєння лексичних одиниць і фразеологічних зворотів.....	c.145
Груць Г. М. Фахова мобільність як засада особистісного розвитку педагога.....	c.149
Гуцало Т. А. Система роботи з молодими педагогами в закладі позашкільної освіти (з досвіду роботи Тернопільського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді).....	c.154
Дерев'яна Т. Р. Сучасні педагогічні технології для організації дистанційного та змішаного навчання.....	c.159
Дишкант О. Р., Шинкаренко І. О. Вплив епідемії корона вірусу на свідомість громадян.....	c.162
Дишлева І. М. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників Нової української школи в умовах реалізації державного стандарту початкової освіти.....	c.166
Долінська Л. П., Сеньовська Н. Л. Шляхи запобігання наркоманії та алкоголізму в середовищі підлітків.....	c.171
Доміловська Ю. Д., Смоляннюк Н. М. Використання інтерактивних технологій на уроках Я досліджую світ.....	c.174
Дядченко В. В., Мкртічян О. А. Інноваційні технології підготовки фахівців з дошкільної освіти.....	c.176
Єфімов Д. В., Руденко Д. С. Особливості формування мотивації	

Вінник Наталія Дмитрівна,
кандидат психологічних наук, старший
викладач кафедри психології особистості
та соціальних практик Інституту людини
Київського університету ім. Б. Грінченка,
м. Київ

МОРАЛЬНО-ДУХОВНЕ СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Виняткова важливість освіти бачиться, передусім, не в озброєнні людського інтелекту новими операційними можливостями, а в перебудові свідомості, у формуванні духовно-моральних якостей особистості. Світова спільнота починає усвідомлювати ступінь небезпеки сучасних тенденцій руйнування духовного та морального добробуту людини, подальшого перелому у її соціальній еволюції, порушення цілісності гуманістичного виховного простору.

Психологічний аспект проблеми дослідження полягає в недостатній вивченості механізмів засвоєння та осмислення особистістю морально-духовних знань та емоційного прийняття нею духовно-моральних норм, формування на цій основі домагань і перетворення їх у власну моральну активність; внутрішній регулятор поведінки, зокрема в кризових ситуаціях.

Метою нашої роботи було показати, що духовно-моральне становлення студентів, зумовлюють адекватний рівень самосвідомості і підвищують ймовірність стійкої структури особистості, дозволяючи при необхідності свідомо протистояти життєвим кризам.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що становлення духовно-моральної свідомості студента являє собою динамічний процес, який допомагає знаходити свій життєвий шлях, організовувати свою діяльність, формувати системи цінностей, світогляду, переконань, ідеалів, сенсу життя, в цілому – особистісного, професійного і життєвого самовизначення. У

зв'язку з цим актуальність дослідження проблеми становлення моральної свідомості не викликає сумнівів.

Зазначимо, що передумови побудови необхідної наукової концепції формування духовно-моральної свідомості особистості створюються розвитком всього комплексу наук про людину. Що стосується психологічного аспекту даної проблеми, то вивченням даної проблеми опікувалися І. Бех, І. Булах, Д. Болдуїн, Б. Братусь, Л. Кольберг, П. Массен, Ж. Піаже, Е. Помиткін, Л. Орбан, В. Хоффман, Е. Шпрангер, С. Якобсон та ін.

Теоретичний аналіз проблеми також виявив, що більшість наукових досліджень, присвячених морально-духовному становленню підростаючої особистості, беруть свій початок від праць Ж. Піаже. Вивчаючи ставлення дітей до правил гри, вчений виділив дві послідовні стадії розвитку моральних суджень: слідування етиці примусу і етиці співробітництва [4].

За концептуальною моделлю В. Хоффмана, основний процес морального розвитку припадає саме на юнацький вік. Переоцінка цінностей, як підкреслював В. Хоффман, виступає центральним моментом морального зростання в отрочстві. Щоб сформуванати свою власну систему цінностей, за позицією В. Хоффмана, необхідне формальне мислення. Тільки на його основі юнак здатен оцінювати альтернативи, використовувати логіку причинно-наслідкових зв'язків, розмірковувати про своє майбутнє, будувати і перевіряти гіпотези, переоцінювати інформацію, переформулювати поняття [4].

Все це є підставою визначення змістовної сторони моральної свідомості як системи життєвих орієнтацій. Ціннісні орієнтації визначають основні мотиви поведінки особистості в юному віці, роблячи вплив на всі сфери її життєдіяльності.

Звернімося до історіогенезу поняття духовно-моральна свідомість. Поступово, за всю довгу історію культури склалися два основних напрямки в розумінні природи моралі:

1. Традиція, що тяжіє до стихійно-матеріалістичного, натуралістичного розумінню моралі, де моральність тлумачиться як сфера «природних» прагнень (Демокріт, Епікур, Арістотель, Руссо, Гольбах, Монтеск'є, Гоббс).

2. Ідеалістична традиція, де мораль розуміється як особлива, автономна область людського духу (вільна воля і прагнення до блага), що протистоїть природі людини (Кант, Дюркгейм, Леві-Брюль, Самнер та ін.). Моральність – це вільний дух, не підпорядкований ні законам природи, ні тілу людини, це сфера чистого розуму.

Найбільш плідно в літературі особливості моралі як форми суспільної свідомості досліджені О. Г. Дробницьким. Він розкрив загальну структуру моральної свідомості як системи форм, наростаючих за ступенем своєї узагальненості і незалежності від конкретних ситуацій поведінки: норма – система норм – моральні якості – моральний ідеал – моральні принципи – поняття, що задають нормативний зміст соціальної дійсності (справедливість, суспільний ідеал, почасти сенс життя) – поняття, що задають особливий рівень розвитку особистості (борг, відповідальність, честь, гідність). Всі ці форми моральної свідомості є різновидами вимог до поведінки. За О. Г. Дробницьким, мораль збігається з моральною свідомістю і висловлює глибинні, що узгоджуються з загальносоціальними законами детермінанти поведінки, які не виявляються на поверхні міжлюдських відносин [3]. Отже, моральна свідомість, як і будь-яка інша форма суспільної свідомості, історична.

Більш глибоко цю думку розвиває українська вчена І. Булах, яка вважає, що «процес особистісного зростання підлітка нерозривно пов'язаний зі становленням особливого виду самосвідомості – моральної самосвідомості. Моральна самосвідомість є найдієвішою у плані духовних «внесків» у внутрішній світ особистості, її ціннісних досягнень – від безпосереднього самотворення до безумовної самореалізації. Адже лише моральне самоусвідомлення пов'язане із засвоєнням особистістю таких загальнолюдських цінностей як добро й благо для інших» [2, с. 217].

Також нам імпонує думка українського вченого Беха І. Д., який зазначає що «відповідально-діяльнісне ставлення як сутнісна основа життя особистості реалізується за допомогою механізму *емоційного переживання*. Переживання є невід'ємним атрибутом відображення людиною світу. Все пізнане нею емоційно маркується, тобто оцінюється. Ця емоційна дія за певних умов стає внутрішнім підґрунтям для ціннісного ставлення. Для такої емоційної трансформації потрібно, щоб вона володіла достатньою силою свого перебігу. Лише ціннісне ставлення у формі *мотиву* змушує суб'єкта позбавитися загальної пасивності [1, с. 126].

Враховуючи все вищезначене ми можемо припустити:

- Моральна свідомість студента має таку структуру: суспільну свідомість (що включає соціально важливі моральні якості, цінності), індивідуальну свідомість (особистісні моральні якості, цінності, почуття, мотиви) та інтелектуальні досягнення (IQ).

- Механізм розвитку духовного потенціалу студентів як своїх ланок включає: накопичення духовного досвіду, формалізації духовного досвіду, розвиток духовно-моральних переконань, систематизацію духовно-морального світогляду, протиставлення духовно-творчих і духовно-руйнівних ідей, ідеалізацію духовно-моральних ідеалів, активне наближення духовно-моральних принципів майбутнього.

Проведений аналіз літератури показав, що поки ще не вироблена єдина точка зору на зміст і структуру моральної свідомості, що не виявлена його специфіка, існує термінологічна невизначеність даного поняття, практично не досліджені механізми, що впливають на розвиток досліджуваного феномена, не розкрито взаємозв'язок соціальних, педагогічних, психологічних факторів у процесі розвитку моральної свідомості особистості. Рішення означеної проблеми можливо сьогодні тільки при інтеграції досягнень у різних суспільних науках (у філософії, психології, педагогіці, етиці, соціології та ін.). Вироблення наукових парадигм і концептуальних схем, що дозволяють

інтегрувати раніше розрізнені факти і дослідження, можлива в рамках психології, яка дозволяє визначити ефективні механізми розвитку моральної свідомості особистості учня старшої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. / І.Д.Бех. К.: Академвидав, 2012. 256 с.
2. Булах І. С. Психологічні основи особистісного зростання підлітків/ автореф. дис. докт. психол. наук: 19.00.07 / Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. К., 2004. 48 с.
3. Дробницький О.Г. Проблемы нравственности. М.: Наука, 1977. 333 с.
4. Пиаже Ж. Эволюция интеллекта в подростковом и юношеском возрасте *Психологическая наука и образование*. 1997. № 4. С. 56–64.

УДК 908.008:79

Волянюк Борис Олексійович,
методист центру виховної роботи, захисту
прав дитини та громадянської освіти
Тернопільського обласного комунального
інституту післядипломної педагогічної
освіти, м. Тернопіль

ЛАВРОВИЙ ВІНОК ХОРУ СЕЛА ОСТРІВ

Над тихоплинним Серетом «між п'яних полів, як вінок густий, вишнями розцвів Острів дорогий» [2]. Така чарівна природа здавна трепетно і мрійливо грала на струнах душі, колисала неповторними мелодіями, надавала сили і насагу до зоряного лету, творила свято після важких трудових буднів. І людина співала, журбу у радість переливала.

У 1898 р. у селі створено осередок «Просвіти» і розпочали діяти гуртки: хоровий, духовий, театральний, мандолінний. Вони активізували свою роботу у 1902 р. із побудовою в селі (на кошти трьох місцевих жителів) хати-читальні «Просвіти». У 1903 році в Острові діяв мішаний хор під керівництвом дяка Івана Задорожного з м. Тернополя. У 1909-1910 рр. у с. Острів розпочали діяти церковний і при «Просвіті» мішані хори під керівництвом Михайла Анткова та